



## Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

18. aprill 2024\*

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 102 – Tõhususe põhimõte – Liikmesriikide õiguse kohased kahju hüvitamise hagid konkurentsioiguse sätete rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Artikkel 10 – Aegumistähtaeg – Tähtaja alguse määramise kord – Rikkumise lõpetamine – Kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe saamine – Konkurentsieeskirjade rikkumist tuvastava Euroopa Komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamine *Euroopa Liidu Teatajas* – Niisuguse komisjoni otsuse siduvus, mis ei ole veel lõplik – Aegumistähtaja peatamine või katkestamine komisjoni uurimise ajaks või kuni kuupäevani, mil tema otsus muutub lõplikuks

Kohtuasjas C-605/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel *Městský soud v Praze* (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) 29. septembri 2021. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. septembril 2021, menetluses

**Heureka Group a.s.**

*versus*

**Google LLC,**

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid A. Arabadjiev (ettekandja), A. Prechal, E. Regan, T. von Danwitz ja Z. Csehi, kohtunikud J.-C. Bonichot, S. Rodin, J. Passer, D. Gratsias, M. L. Arastey Sahún ja M. Gavalec,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik M. Krausenböck,

arvestades kirjalikku menetlust ja 20. märtsi 2023. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Heureka Group a.s., esindajad: *advokáti* L. Duffek, L. Kačerová, J. Měkota, M. Olík ja V. Podešva,

\* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

- Google LLC, esindajad: *advokáti* R. Neruda, P. J. Pipková, J. Šturm, P. Vohnický ja M. Vojáček ning *dikigoros* A. Komninos,
- Euroopa Komisjon, esindajad: N. Khan, G. Meessen ja P. Němečková,

olles 21. septembri 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,  
on teinud järgmise

### **otsuse**

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada ELTL artiklit 102 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1), artiklit 10, artikli 21 lõiget 1 ja artiklit 22 ning tõhususe põhimõtet.
- 2 Taotlus on esitatud müügihindade võrdlemise teenuste turul tegutseva Tšehhi äriühingu Heureka Group a.s. (edaspidi „Heureka“) ja Google LLC vahelises kohtuvaidluses sellise kahju hüvitamise üle, mis väidetavalt tekkis ELTL artikli 102 rikkumise tõttu, mille panid toime Google ja tema emattevõtja Alphabet, Inc. ning mille Euroopa Komisjon tuvastas otsuses, mis ei ole veel lõplik.

### **Õiguslik raamistik**

#### ***Liidu õigus***

##### *Määrus (EÜ) nr 1/2003*

- 3 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikkel 16 „Ühenduse konkurentsioiguse ühetaoline kohaldamine“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui siseriiklikud kohtud teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Nad peavad vältima ka otsuseid, mis võivad olla vastuolus otsusega, mille komisjon kavatses teha enda algatatud menetluse raames. Sellega seoses võib siseriiklik kohus kaaluda oma menetluse peatamist. See kohustus ei piira [ELTL] artiklist [267] tulenevaid õigusi ja kohustusi.

2. Kui liikmesriikide konkurentsiasutused teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega.“

*Direktiiv 2014/104*

4 Direktiivi 2014/104 artiklis 2 „Mõisted“ on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

8) „konkurentsiasutus“ – komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus või mõlemad, sõltuvalt kontekstist;

[...]

11) „otsus õigusrikkumise kohta“ – konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu otsus, millega tuvastatakse konkurentsioiguse rikkumine;

12) „lõplik otsus õigusrikkumise kohta“ – otsus õigusrikkumise kohta, mida ei saa või enam ei saa tavalises korras edasi kaevata;

[...]“.

5 Selle direktiivi artiklis 9 „Siseriiklike otsuste mõju“ on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõplikus otsuses tuvastatud konkurentsioiguse rikkumine loetakse vaieldamatuks [ELTL] artiklite 101 või 102 või liikmesriigi konkurentsioiguse alusel esitatud kahju hüvitamise hagi menetlemisel nende liikmesriikide kohtutes.

2. Liikmesriigid tagavad, et kui lõikes 1 osutatud lõplik otsus on tehtud teises liikmesriigis, võib kõnealuse lõpliku otsuse esitada oma liikmesriigi kohtule liikmesriigi õiguse kohaselt vähemalt *prima facie* tõendina selle kohta, et konkurentsioiguse rikkumine on aset leidnud, ning seda lõplikku otsust võib asjakohasel juhul hinnata koos menetlusosaliste esitatud muude tõenditega.

3. Käesolev artikkel ei piira [ELTL] artiklist 267 tulenevaid õigusi ja kohustusi.“

6 Direktiivi artiklis 10 „Aegumistähtajad“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid kehtestavad kooskõlas käesoleva artikliga eeskirjad, mida kohaldatakse kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtaegade suhtes. Kõnealuste eeskirjadega määratakse kindlaks, millal aegumistähtaeg kulgema hakkab, selle kestus ja tingimused, mille alusel aegumistähtaega kulgemine katkestatakse või peatatakse.

2. Aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne, kui konkurentsioiguse rikkumine on lõppenud ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik järgmisest:

a) käitumine ja asjaolu, et see kujutab endast konkurentsioiguse rikkumist;

b) asjaolu, et konkurentsioiguse rikkumine tekitas talle kahju, ning

c) õigusrikkumise toime pannud ettevõtja isik.

3. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg on vähemalt viis aastat.
4. Liikmesriigid tagavad, et aegumistähtaja kulgemine peatatakse või – sõltuvalt liikmesriigi õigusest – katkestatakse, kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või oma menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seonduvat konkurentsioiguse rikkumist. Peatamine kestab vähemalt üks aasta pärast seda, kui otsus õigusrikkumise kohta on jõustunud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud.“
- 7 Sama direktiivi artikli 21 lõikes 1 on sätestatud:
- „Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 27. detsembriks 2016. Nad edastavad nende teksti viivitamata komisjonile.
- [...]“.
- 8 Direktiivi 2014/104 artiklis 22 „Ajaline kohaldatavus“ on sätestatud:
- „1. Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid ei kohaldata tagasiulatuvalt.
2. Liikmesriigid tagavad, et artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid, välja arvatud käesoleva artikli lõikes 1 osutatud meetmed, ei kohaldata selliste kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrit 2014.“

### ***Tšehhi õigus***

- 9 Seaduse nr 89/2012, millega kehtestatakse tsiviilseadustik (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), § 620 lõikes 1 on sätestatud:
- „Asjaolud, mis on kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja kulgema hakkamise seisukohast määrava tähtsusega, hõlmavad teadasaamist kahjust ja isikust, kes peab selle hüvitama. Seda kohaldatakse *mutatis mutandis* ka seoses mittevahalise kahju hüvitamisega.“
- 10 Selle seadustiku § 629 lõige 1 näeb ette:
- „Aegumistähtaeg on kolm aastat.“
- 11 Seadus nr 262/2017 konkurentsivaldkonnas tekitatud kahju hüvitamise kohta (zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže; edaspidi „seadus nr 262/2017“), mille eesmärk on võtta üle direktiiv 2014/104, jõustus 1. septembril 2017. Selle § 9 lõigetes 1–3 on ette nähtud:
- „(1) Kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg on käesoleva seaduse alusel viis aastat; tsiviilseadustiku § 629 ja § 636 ei kohaldata.
- (2) Aegumistähtaeg hakkab kulgema alates päevast, mil asjaomane isik saab teada kahjust, isikust, kes selle hüvitama peab, ja konkurentsipiirangust või mil ta pidi saama või võis saada nendest asjaoludest teadlikuks, kuid kõige varem päevast, mil konkurentsipiirang lõppes.
- (3) Aegumistähtaeg ei kulge konkurentsiasutuses toimuva seda konkurentsipiirangut puudutava uurimise või menetluse ajal ning ühe aasta jooksul alates päevast, mil

- a) muutus lõplikuks konkurentsiasutuse või kohtu otsus, milles selle konkurentsipiirangu olemasolu tuvastati, või
- b) muul viisil lõpetati uurimine, menetlus konkurentsiasutuses või kohtumenetlus.“

12 Seaduse § 36 on sõnastatud järgmiselt:

„Pärast 25. detsembril 2014 algatatud menetlused, mis on seotud konkurentsipiirangust põhjustatud kahju hüvitamisega, ning menetlused, millega käesoleva seaduse alusel lahendatakse niisuguste kahju tekitajate vahelised nõuded, kes on kohustatud solidaarselt kahju hüvitama, viiakse lõpule vastavalt käesolevale seadusele; enne käesoleva seaduse jõustumist menetluses tehtud toimingute õiguslikud tagajärjed jäävad kehtima.“

### **Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused**

- 13 Komisjon algatas 30. novembril 2010 Google'i suhtes ELTL artikli 102 alusel menetluse seoses turgu valitseva seisundi võimaliku kuritarvitamisega veebiotsingu valdkonnas. Komisjon avaldas 30. novembril 2010 pressiteate, milles teavitati üldsust selle menetluse algatamisest.
- 14 Google pakkus 2013. aastal komisjonile välja kohustused, et kõrvaldada selle institutsiooni kahtlused.
- 15 Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (SPIR) (Tšehhi Vabariigis interneti arendamise ühing), mille liige Heureka on, avaldas 27. mail 2014 pressiteate, milles ta väljendas oma eriarvamust seoses nende kohustustega.
- 16 Komisjon võttis 15. aprillil 2015 vastu vastuväited, mis saadeti Google'ile ja milles ta jõudis esialgsele järeldusele, et selle äriühingu tegevus kujutab endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist ja seega oli rikutud ELTL artiklit 102.
- 17 Komisjon võttis 14. juulil 2016 vastu täiendavad vastuväited ja algatas ELTL artikli 102 rikkumismenetluse Google'i emattevõtja äriühingu Alphabet, Inc. suhtes.
- 18 Komisjon võttis 27. juunil 2017 vastu otsuse C(2017) 4444 (final), milles käsitletakse [ELTL] artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 kohast menetlust (juhtum AT.39740 – Google'i otsinguteenus (Google Shopping)). Selle otsuse kokkuvõte avaldati 12. jaanuaril 2018 *Euroopa Liidu Teatajas* (ELT 2018, C 9, lk 11).
- 19 Selles otsuses järeldas komisjon, et Google oli kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit, mis tal oli 13 riigisisisel üldotsingu turul Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP), sh Tšehhi Vabariigi turul, kuna ta vähendas oma üldotsingu tulemustelehtedelt konkureerivatesse hinnavõrdlusvahenditesse liikuvat infovoogu ja suurendas oma hinnavõrdlusvahendisse liikuvat infovoogu, ning sellel võis olla või tõenäoliselt oli konkurentsivastane mõju 13 vastaval riigisisisel hinnavõrdlusele spetsialiseerunud otsinguteenuste turul, kuid ka nendel üldotsinguteenuste turgudel.
- 20 Otsuse kohaselt paigutas Google sisuliselt oma hinnavõrdlusteenuse süstemaatiliselt ettepoole, samas kui Google'i konkurentide hinnavõrdlusteenused olid viidud tulemuste loetelus tahapoole.

- 21 Mis puudutab selle rikkumise kestust, mida Google'ile Tšehhi Vabariigi territooriumil süüks pannakse, siis tuvastas komisjon otsuses C(2017) 4444 (final), et see rikkumine algas 2013. aasta veebruaris ja et selle mõju jätkus selle otsuse vastuvõtmise kuupäeval 27. juunil 2017. Komisjon kohustas selle otsuse artiklis 3 Google'it lõpetama etteheidetava tegevuse 90 päeva jooksul ning mitte enam alustama sarnast tegevust, millel on sama eesmärk või tagajärg.
- 22 1. septembril 2017 jõustus seadus nr 262/2017, millega võeti Tšehhi õigusesse üle direktiiv 2014/104.
- 23 Google esitas otsuse C(2017) 4444 (final) peale hagi, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 11. septembril 2017.
- 24 Heureka esitas 26. juunil 2020 Městský soud v Prazele (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) hagi, milles palus mõista Google'ilt välja hüvitis kahju eest, mis talle väidetavalt tekitati konkurentsivastase tegevusega, millega see äriühing otsuse C(2017) 4444 (final) kohaselt Tšehhi Vabariigis ajavahemikul 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017 tegeles. Heureka märkis, et Google paigutas omaenese hinnavõrdlusteenuse oma üldotsinguteenuste tulemuste hulgas parimasse võimalikku kohta ja kuvas seda seal, mis vähendas hinnavõrdlusportaali Heureka.cz külastatavust.
- 25 Google väitis enda kaitseks eelkõige, et äriseadustiku (obchodní zákoník) aegumist käsitlevate õigusnormide kohaselt, mille järgi hakkab nelja-aastane aegumistähtaeg kulgema hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võis teada saada kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, oli Heureka kahju hüvitamise nõue aegunud vähemalt 2013. aasta veebruarist kuni 25. juunini 2016 kestnud ajavahemiku osas.
- 26 Sellega seoses märkis Google, et väidetava turgu valitseva seisundi olemust arvesse võttes võis Heurekale olla teada nii rikkumise toimepanija kui ka see, et tal oli tekkinud kahju, ammu enne otsuse C(2017) 4444 (final) tegemist. Heurekale ei saanud eelkõige komisjoni 30. novembri 2010. aasta pressiteate lugemisel olla teadmata, et otsingumootori Google haldaja oli Google. Igal juhul piisas aegumistähtaja kulgema hakkamiseks käesoleva kohtuotsuse punktis 15 viidatud SPI Ri 27. mai 2014. aasta pressiteatest, milles see ühendus väljendas oma vastuseisu kohustuste suhtes, mille Google komisjonile esitas.
- 27 Seetõttu hakkas käesoleval juhul kohaldatav aegumistähtaeg kulgema 2013. aasta veebruarist, st Tšehhi territooriumil väidetavalt toime pandud rikkumise ja väidetava kahju tekkimise algusest, või hiljemalt 27. mail 2014, mil avaldati SPI Ri pressiteade.
- 28 Google'i hinnangul ei takistanud miski Heurekat esitamast oma kahju hüvitamise hagi varem, täpsustades, et sel juhul oleks see äriühing võinud oma kahju hüvitamise nõude ulatust järjest suurendada, võttes arvesse aja jooksul suurenevat kahju.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib esimesena, et käesoleval juhul algas võimalik konkurentsivastane tegevus enne, kui direktiiv 2014/104 25. detsembril 2014 jõustus, ja lõppes alles pärast selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist 27. detsembril 2016.
- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on seega tekkinud küsimus, kas selle direktiivi artikkel 10 on kohaldatav kogu kahju suhtes, mis on tekitatud põhikohtuasjas kõne all oleva ELTL artikli 102 rikkumisega, või üksnes kahju suhtes, mis tekkis pärast direktiivi jõustumise kuupäeva, või koguni üksnes kahju suhtes, mis tekkis pärast selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist.

- 31 Teisena on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas direktiivi 2014/104 artikkel 10 on materiaalõigusnorm selle direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses või menetlusnorm.
- 32 Kolmandana on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi, kas konkurentsieskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagsid reguleeriv Tšehhi aegumiskord, mis oli kohaldatav kuni direktiivi 2014/104 üle võtva seaduse nr 262/2017 jõustumiseni, on kooskõlas selle direktiivi artikliga 10 ja võimalik, et ka ELTL artikliga 102 ning tõhususe põhimõttega.
- 33 Sellega seoses rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt, et põhikohtuasjas kohaldatavad aegumisnormid ei ole mitte äriseadustiku, vaid tsiviilseadustiku normid ning et need kujutavad endast varem kehtinud aegumiskorda, mis on käesoleval juhul asjakohane. Tsiviilseadustiku § 620 lõike 1 kohaselt hakkab aga kolmeaastane aegumistähtaeg kulgema niipea, kui kahjustatud isik saab teada või võib põhjendatult oletada, et ta on saanud teada rikkumise toime pannud isikust ja tekkinud kahjust. Mis puudutab tingimust, et ta peab olema saanud teada asjaolust, et kahju tekkis kõnealuse rikkumise tõttu, siis tuleneb Nejvyšší soudu (Tšehhi Vabariigi kõrgeim kohus) tõlgendusest tsiviilseadustiku § 620 lõikele 1, et aegumistähtaja kulgema hakkamiseks piisab, kui saadakse teada osalise kahju tekkimisest. Kahju on – muu hulgas vältavate või jätkuvate rikkumiste korral – jagatav, mistõttu igale „ueele kahjule“ võib tugineda eraldi ja sellest hakkab kulgema uus aegumistähtaeg.
- 34 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tähendab see käsitletaval juhul seda, et igast Google'i veebilehel tehtud üldotsingust, mille järel paigutati või kuvati tulemused Google'i hinnavõrdlusteenusele soodsamalt, hakkab kulgema uus eraldi aegumistähtaeg.
- 35 See kohus märgib neljandana ja viimasena, et tsiviilseadustikus ei ole nõutud, et kahjustatud isik teaks, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsioõiguse rikkumist. See seadustik ei nõua ühtlasi, et asjaomane rikkumine oleks lõppenud. Lõpuks ei sisalda nimetatud seadustik ka sätteid, mis nõuaksid, et aegumistähtaeg peatuks või katkeks seda tegevust puudutava uurimise ajaks.
- 36 Neil asjaoludel otsustas Městský soud v Praze (Praha linnakohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [direktiivi 2014/104] artikli 21 lõiget 1 ja liidu õiguse üldpõhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et direktiiv 2014/104 ja eelkõige selle artikkel 10 on otseselt või kaudselt kohaldatav vaidluses, milles nõutakse hüvitist kogu kahju eest, mida põhjustati ELTL artikli 102 rikkumisega, mis algas enne direktiivi 2014/104 jõustumist ja lõppes pärast selle ülevõtmistähtaja möödumist, kui kahju hüvitamise hagi esitati samuti pärast direktiivi ülevõtmistähtaja möödumist, või tuleb neid tõlgendada nii, et direktiivi 2014/104 artiklit 10 kohaldatakse ainult viidatud tegevuse selle osa (ja sellest tuleneva osalise kahju) suhtes, mis leidis aset pärast direktiivi 2014/104 jõustumist või, olenevalt olurorrast, [selle direktiivi] ülevõtmistähtaja möödumist?
2. Kas lähtudes direktiivi 2014/104 ja/või ELTL artikli 102 mõttest ja eesmärgist ning tõhususe põhimõttest, tuleb direktiivi 2014/104 artikli 22 lõiget 2 tõlgendada nii, et „artikli 21 kohaselt võetud riigisisised meetmed, välja arvatud [artikli 22] lõikes 1 osutatud meetmed“, on riigisisised õigusnormid, millega direktiivi 2014/104 artikkel 10 üle võeti, ehk teisisõnu, kas direktiivi 2014/104 artikkel 10 ja aegumisnormid kuuluvad direktiivi 2014/104 artikli 22 [lõike 1] või [lõike 2] kohaldamisalasse?

3. Kas direktiivi 2014/104 artikli 10 lõikega 2 ja/või ELTL artikli 102 ja tõhususe põhimõttega on kooskõlas niisugused riigisisesed õigusnormid ja nende tõlgendus, mille kohaselt on subjektiivse aegumistähtaja kulgemise alguse seisukohalt oluline „kahju tekitamisest teadasaamine“ seotud kahjustatud isiku teadasaamisega „osalisest kahjust“, mis on järk-järgult tekkinud vältava konkurentsivastase tegevuse ajal (kuna kohtupraktika lähtub eeldusest, et asjaomane kahjunõue on tervikuna jagatav) ja millega seoses hakkavad kulgema autonoomsed subjektiivsed aegumistähtajad, olenemata sellest, kas kahjustatud isik on teadlik kahju suurusest, mida on põhjustanud ELTL artikli 102 rikkumine tervikuna, seega niisugused riigisisesed õigusnormid ja nende tõlgendus, mis teevad võimalikuks selle, et konkurentsivastase tegevusega põhjustatud kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg hakkab kulgema enne seda, kui lõpeb ELTL artiklit 102 rikkuv tegevus, mis seisneb oma hinnavõrdlusteenuse soodsamale kohale paigutamises ja esitamises?
4. Kas direktiivi 2014/104 artikli 10 lõigetega 2, 3 ja 4 ja/või ELTL artikliga 102 ning tõhususe põhimõttega on vastuolus niisugused riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et kahju hüvitamise hagide subjektiivne aegumistähtaeg on kolm aastat ja see hakkab kulgema päevast, mil kahjustatud isik sai teada või pidi teada saada osalisest kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust, kuid mis ei võta arvesse i) õigusvastase tegevuse lõpetamise kuupäeva ega ii) seda, kas kahjustatud isik teadis, et tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ja mis samas iii) ei peata ega katkesta kolmeaastast aegumistähtaega ajaks, mil menetlus on komisjonis pooleli, kui menetluse ese on ELTL artikli 102 rikkumine, mis ei ole veel lõppenud, ning mis iv) ei sisalda sätet, mille kohaselt aegumistähtaja kulgemise peatumine ei lõpe varem kui üks aasta pärast konkurentsireeglite rikkumist puudutava otsuse lõplikuks muutumist?“

### **Eelotsusetaotlusest hilisemad arengud ja menetlus Euroopa Kohtus**

- 37 10. novembri 2021. aasta kohtuotsuses Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763) jättis Üldkohus põhiosas rahuldamata hagi, mille Google ja Alphabet olid esitanud otsuse C(2017) 4444 (final) peale, kinnitades komisjoni analüüsi hinnavõrdlusele spetsialiseeritud otsingu turu kohta. Riigisisesete üldotsingu turgude osas leidis Üldkohus siiski, et komisjon tugines liiga ebatäpsetele kaalutlustele, et põhjendada kasvõi potentsiaalse konkurentsivastase mõju olemasolu, ning et nende turgude osas tuleb nõustuda Google'i ja Alphabeti väitega, et tekkivate tagajärgede analüüs on puhtalt spekulatiivne. Seega tühistas Üldkohus selle otsuse ainult osas, milles komisjon tuvastas Google'i ja Alphabeti rikkumise 13 riigisisesel üldotsingu turul EMPs nendele turgudele avaldatavate konkurentsivastaste tagajärgede esinemise tõttu, ning jättis hagi ülejäänud osas rahuldamata.
- 38 Google ja Alphabet esitasid 20. jaanuaril 2022 Üldkohtu 10. novembri 2021. aasta kohtuotsuse Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763) peale apellatsioonkaebuse. Selle apellatsioonkaebuse menetlus on veel pooleli.
- 39 Euroopa Kohus tegi 22. juunil 2022 kohtuotsuse kohtuasjas Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494), milles ta võttis seisukoha muu hulgas direktiivi 2014/104 artikli 10 laadi ja selle õigusnormi ajalise kohaldatavuse kohta.
- 40 Euroopa Kohus toimetab selle kohtuotsuse 28. juuni 2022. aasta kirjaga eelotsusetaotluse esitanud kohtule kätte, küsides, kas seda arvestades soovib ta jääda oma eelotsusetaotluse juurde.



- 41 Kirjaliku teatega, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. septembril 2022, teatas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule, et ta võtab tagasi oma eelotsusetaotluse esimese ja teise küsimuse, kuid jääb oma kolmanda ja neljanda küsimuse juurde.

### **Eelotsuse küsimuste analüüs**

- 42 Kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/104 artiklit 10 ja/või ELTL artiklit 102 ning tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi pädevad kohtud ja milles on ette nähtud kolmeaastane aegumistähtaeg, mida kohaldatakse liidu konkurentsieeskirjade vältava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidele ja
- mis hakkab kulgema iga sellise rikkumisega tekitatud osalise kahju suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, ilma et ta oleks saanud teada asjaolust, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ja ilma et see rikkumine oleks lõppenud,
  - mida ei või peatada ega katkestada ajaks, mil komisjon uurib seda rikkumist, ning
  - mida ei saa ka peatada enne, kui on möödunud vähemalt üks aasta kuupäevast, mil selle rikkumise tuvastanud komisjoni otsus on muutunud lõplikuks.
- 43 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu edastatud teabest ilmneb, et ta soovib eelkõige kindlaks teha, kas Heureka, kes leiab, et talle on tekkinud kahju turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tõttu, mille pani toime Google asjaomasel turul Tšehhi Vabariigis 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017 ja mis on tuvastatud komisjoni otsusega, mis ei ole veel lõplik, võib oma 26. juuni 2020. aasta hagnosis nõuda kogu selle ajavahemiku jooksul tekitatud kahju hüvitamist või on tema hüvitise nõue selle ajavahemiku ühe osa suhtes juba aegunud.
- 44 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib sellega seoses, et enne direktiivi 2014/104 ülevõtmist seadusega nr 262/2017 oli tsiviilseadustiku § 620 lõike 1 kohaselt selle seadustiku § 629 lõikes 1 ette nähtud kolmeaastase aegumistähtaja kulgema hakkamise hetk seotud üksnes teadasaamisega kahjust ja selle tekitajast. Neid sätteid tõlgendati nii, et kogu kahju, mis on tekkinud konkurentsioiguse vältava rikkumise jooksul, on jagatav osadeks ja et iga osalise kahju suhtes hakkab kulgema iseseisev aegumistähtaeg. Kahju hüvitamise nõuded aegusid seega eraldi ja järk-järgult.
- 45 Nimetatud kohus märgib lisaks, et käesoleval juhul algas kõnealune rikkumine enne 25. detsembril 2014, mil jõustus direktiiv 2014/104, kuid lõppes alles pärast 27. detsembril 2016, mil möödus selle direktiivi artiklis 21 ette nähtud ülevõtmistähtaeg. Kuna aga see direktiiv võeti Tšehhi õiguskorda üle hilinemisega, siis näib, et rikkumine lõppes enne seaduse nr 262/2017 jõustumise kuupäeva, st 1. septembril 2017. Põhikohtuasja hagi esitati aga pärast viimati nimetatud kuupäeva.
- 46 Neil asjaoludel on kolmandale ja neljandale küsimusele vastamiseks vaja kõigepealt kontrollida, kas ajaliselt on kohaldatav direktiivi 2014/104 artikkel 10, millele need küsimused viitavad ja milles on kehtestatud teatavad nõuded seoses konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju

hüvitamise hagide suhtes kohaldatava aegumistähtajaga, kuivõrd selles määratakse eelkõige kindlaks selle tähtaja minimaalne kestus ja kõige varasem hetk, millest alates see võib hakata kulgema, ning asjaolud, mille esinemisel see tuleb peatada või katkestada.

- 47 Sellega seoses olgu meenutatud, et direktiivi 2014/104 artikkel 10 on materiaalõigusnorm selle direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses. Selle sätte kohaselt pidid liikmesriigid tagama, et riigisiseseid sätteid, mis on artikli 21 kohaselt vastu võetud direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks, ei kohaldata tagasiulatavalt (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punktid 36 ja 47).
- 48 Tuleb siiski meenutada, et alates direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumisest tuleb riigisisest õigust tõlgendada kooskõlas direktiivi kõigi sätetega (vt selle kohta 4. juuli 2006. aasta kohtuotsus Adeneler jt, C-212/04, EU:C:2006:443, punkt 115, ning 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punktid 33 ja 77).
- 49 Seega tuleb direktiivi 2014/104 artikli 10 ajalise kohaldatavuse kindlakstegemiseks kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olev õiguslik olukord oli välja kujunenud enne direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist või kas see tekitab pärast selle tähtaja möödumist jätkuvalt tagajärgi (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 48).
- 50 Arvestades aegumist käsitlevate õigusnormide eripära, laadi ja toimimise mehhanismi, eelkõige konkurentsioiguse rikkumise tõttu esitatud kahju hüvitamise hagi kontekstis, tuleb analüüsida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval, s.o 27. detsembril 2016, oli põhikohtuasjas käsitletava olukorra suhtes kohaldatav riigisiseses õiguses kehtestatud aegumistähtaeg möödunud, mis tähendab, et tuleb kindlaks teha, millisel hetkel see aegumistähtaeg selle õiguse alusel kulgema hakkas (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 49).
- 51 Kuna nimelt selles valdkonnas puudusid kuni direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumiseni liidu õigusnormid, tuli iga liikmesriigi õiguskorras kehtestada kord, mille alusel teostatakse õigust nõuda ERTL artiklite 101 ja 102 rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist, sh normid, mis käsitlevad aegumistähtaegu, tingimusel et järgitakse võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtet, kusjuures tõhususe põhimõte nõuab, et õigusnormid, mis on kohaldatavad õigussubjektidele liidu õiguse vahetust õigusmõjust tulenevate õiguste kaitse tagamiseks esitatavate hagide suhtes, ei muudaks liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks (vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punktid 42 ja 43, ning 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 50).
- 52 Sellega seoses tuleneb viimati nimetatud põhimõttest, et ka enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist pidi liikmesriigi õigusnorm, milles oli kehtestatud aegumistähtaja kulgema hakkamise aeg ning selle tähtaja kestuse ja peatumise või katkemise tingimused, olema kohandatud konkurentsioiguse eripäraga ja asjaomaste isikute poolt selle õiguse normidele tuginemise eesmärkidega, et ERTL artiklitelt 101 ja 102 ei võetaks nende täieulatuslikku toimet (vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 47, ja 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 53).

- 53 Selles osas tuleb märkida, et ELTL artiklil 102 on vahetu õigusmõju isikutevahelistele suhetele ja nendest sätetest tulenevad õigussubjektidele õigused, mida liikmesriikide kohtud peavad kaitsma (28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 54 ELTL artikli 102 täieulatuslik toime ja eriti selles artiklis sätestatud keelu soovitatav toime seatakse ohtu muu hulgas siis, kui riigisestest õigusnormide tõttu, millega määratakse kindlaks aegumistähtaja kulgema hakkamise aeg ning selle tähtaja peatumise või katkemise kestus ja kord, oleks isikul praktiliselt võimatu või ülemäära keerukas nõuda sellise kahju hüvitamist, mille talle on väidetavalt tekitanud turgu valitsevas seisundis ettevõtja kuritarvitav tegevus, mis võib piirata või kahjustada konkurentsi. Igaühe õigus nõuda sellise kahju hüvitamist tugevdab nimelt liidu konkurentsieeskirjade toimimist ja aitab vältida turgu valitseva seisundi kuritarvitusi, mis võivad konkurentsi piirata või kahjustada, aidates seega kaasa tõhusa konkurentsi säilitamisele Euroopa Liidus (vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punktid 39 ja 41 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 55 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb aga, et selle õiguse kasutamine muutuks praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks, kui konkurentsiõiguse normide rikkumistest tulenevate kahju hüvitamise hagide suhtes kohaldatavad aegumistähtjad hakkavad kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahjustatud isik on oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on selle saanud (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punktid 56, 57 ja 61).
- 56 Nimelt, mis puudutab rikkumise lõpetamist käsitlevat esimest tingimust, siis tuleb esimesena märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast nähtub, et liidu konkurentsiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitamine nõuab reeglina keerukat faktilist ja majanduslikku analüüsi (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 57 Konkurentsiõiguse normide rikkumisi puudutavaid vaidlusi iseloomustab aga üldjuhul ebavõrdne informeeritus kahjustatud isiku kahjuks, mis muudab asjakohase teabe saamise viimase jaoks keerulisemaks kui on konkurentsiõiguse kohaldamise pädevuse teostamiseks vajaliku teabe saamine konkurentsiasutuste jaoks (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 55).
- 58 Lisaks on kahjustatud isikul sageli iseäranis raske kindlaks teha sellise rikkumise olemasolu ja ulatust ning sellest tulenevat kahju enne rikkumise lõppemist.
- 59 Neil asjaoludel on nõue, et aegumistähtaeg ei tohi hakata kulgema enne, kui asjaomane rikkumine on lõppenud, vajalik selleks, et võimaldada kahjustatud isikul kindlaks teha ja tõendada rikkumise olemasolu, ulatust ja kestust, rikkumisega tekitatud kahju ulatust ning põhjuslikku seost selle kahju ja rikkumise vahel ning seega olla tegelikult võimeline teostama ELTL artiklitest 101 ja 102 tulenevat õigust nõuda kahju täielikku hüvitamist.
- 60 Eelkõige, võttes arvesse seda, kui keeruline on teha kindlaks kahju suurust konkurentsiõiguse asjades, kui rikkumist ei ole veel lõpetatud, muudaks nõue, et kahjustatud isik suurendaks järk-järgult tema poolt nõutava hüvitise summat vastavalt sellest rikkumisest tuleneva kahju lisandumisele, õiguse täielikule hüvitamisele kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks.

- 61 Teisena tuleb meenutada, et samamoodi nagu liidu konkurentsireeglite rakendamine ametiasutuste poolt (*public enforcement*), on nende õigusnormide rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagid (*private enforcement*) lahutamatu osa nende normide rakendamise süsteemist, mille eesmärk on hoida ära ettevõtjate konkurentsivastane tegevus ja pärssida nende tahet niisuguse tegevusega tegeleda (6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 62 Sellega seoses võib esiteks aegumiskord, mis näeb ette kolmeaastase aegumistähtaaja, mis hakkab kulgema enne ühe ja vältava rikkumise lõppemist ning mida ei saa komisjoni uurimise ajaks peatada ega katkestada, tuua kaasa selle, et see tähtaeg möödub tükk aega enne seda rikkumist tuvastava komisjoni otsuse vastuvõtmist, mis mõjutaks otseselt kahjustatud isiku võimalust esitada kahju hüvitamise hagi sellise otsuse tagajärjel (*follow-on damages action*) ja muudaks seega ülemäära keeruliselt teostatavaks tema õiguse nõuda kahju täielikku hüvitamist. Nimelt on sellisel isikul üldjuhul raske tõendada ELTL artikli 101 lõike 1 või artikli 102 rikkumist, kui puudub komisjoni või liikmesriigi asutuse otsus.
- 63 Teiseks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 118 sisuliselt märkis, võib nõue, et aegumistähtaaja kulgema hakkamiseks peab rikkumine olema lõppenud, olla hoiatava mõjuga ning veenda selle toimepanijat asjaomast rikkumist kiiremini lõpetama. Seevastu on olukord erinev regulatsiooni puhul, mis ei võta konkurentsireeglite rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagi esitamise korral seda tingimust arvesse, vaid võimaldab tükeldada aegumise kulgema hakkamise mitmeks üksteisele järgnevaks hetkeks ja põhjustab seega nõude aegumise asjaomase rikkumisega tekitatud osalise kahju suhtes.
- 64 Mis puudutab teist tingimust, mis – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktis 55 viidatud kohtupraktikast – peab olema aegumistähtaaja kulgema hakkamiseks täidetud, nimelt see, et kahjustatud isik sai konkurentsireeglite rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe, siis tuleb meenutada, et selle teabe hulka kuuluvad konkurentsireeglite rikkumise olemasolu, kahju olemasolu, põhjuslik seos selle kahju ja rikkumise vahel ning rikkumise toimepanija isik (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 60).
- 65 Nimelt on selle teabe puudumisel kahjustatud isikul äärmiselt raske või isegi võimatu saada hüvitist kahju eest, mis talle selle rikkumisega tekitati.
- 66 Sellega seoses tuleb liikmesriigi kohtul, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, kindlaks teha hetk, millest alates võib põhjendatult eeldada, et kahjustatud isikule on see teave teada. Olgu meenutatud, et põhikohtuasja faktiliste asjaolude tuvastamine ja hindamine on üksnes riigisisese kohtu pädevuses (vt selle kohta 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 61 ja seal viidatud kohtupraktika). Samas võib Euroopa Kohus eelotsusetaotluse kohta otsust tehes anda liikmesriigi kohtule selle hetke kindlakstegemisel suunavaid täpsustusi.
- 67 Nii nähtub kohtupraktikast, et põhimõtteliselt langeb see hetk kokku asjaomase komisjoni otsuse kokkuvõtte *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise kuupäevaga (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 71).

- 68 Ühest küljest tagab liidu institutsiooni akti avaldamine kõikides liidu ametlikes keeltes *Euroopa Liidu Teatajas* selle, et nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele antakse võimalus sellega tutvuda (vt selle kohta 6. märtsi 2023. aasta kohtumäärus Deutsche Bank (keelatud kokkulepe – euro intressimäära tuletisinstrumentid), C-198/22 ja C-199/22, EU:C:2023:166, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 69 Teisest küljest on komisjoni lõpliku otsuse tagajärjel esitatud kahju hüvitamise hagide korral seos sellise objektiivse asjaoluga nagu selle otsuse kokkuvõtte avaldamine *Euroopa Liidu Teatajas* õiguskindluse huvides, kuna see võimaldab – tingimusel, et rikkumine on lõppenud – põhimõtteliselt kindlaks määrata ajahetke, millest alates hakkab aegumistähtaeg kulgema nii keelatud kokkuleppes osalenud ettevõtjate kui ka kahjustatud isikute suhtes (vt selle kohta 6. märtsi 2023. aasta kohtumäärus Deutsche Bank (keelatud kokkulepe – euro intressimäära tuletisinstrumentid), C-198/22 ja C-199/22, EU:C:2023:166, punkt 48).
- 70 Siiski ei ole välistatud, et isik, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekitatud, võib saada teada kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajalikest asjaoludest ammu enne komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* (6. märtsi 2023. aasta kohtumäärus Deutsche Bank (keelatud kokkulepe – euro intressimäära tuletisinstrumentid), C-198/22 ja C-199/22, EU:C:2023:166, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 71 Sellegipoolest peab isik, kelle vastu kahju hüvitamise hagi on esitatud, tõendama, et see on nii.
- 72 Käesoleval juhul tekib siiski veel küsimus, millist mõju avaldab aegumistähtaja alguse kindlaksmääramisele see, et *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatakse kokkuvõtte konkurentsieeskirjade rikkumist tuvastavast komisjoni otsusest, mis ei ole veel muutunud lõplikuks. Erinevalt kohtuasjadest, milles tehti 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494) ja 6. märtsi 2023. aasta kohtumäärus Deutsche Bank (keelatud kokkulepe – euro intressimäära tuletisinstrumentid) (C-198/22 ja C-199/22, EU:C:2023:166), milles komisjoni otsused olid lõplikuks muutunud, ei ole käesolevas asjas – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 37 ja 38 – otsus C(2017) 4444 (final) lõplikuks muutunud. Google ja Alphabet vaidlustasid selle otsuse Üldkohtus ning esitasid Üldkohtu otsuse peale, millega nende hagi vaid osaliselt rahuldati, apellatsioonkaebuse, mille menetlus on Euroopa Kohtus veel pooleli.
- 73 Sellega seoses olgu meenutatud, et institutsioonide aktide suhtes kehtib üldjuhul seaduslikkuse presumpatsioon ja seetõttu loovad need õiguslikke tagajärgi niikaua, kuni neid ei ole tühistatud või kehtetuks tunnistatud (vt selle kohta 5. oktoobri 2004. aasta kohtuotsus komisjon vs. Kreeka, C-475/01, EU:C:2004:585, punkt 18 ja seal viidatud kohtupraktika). See põhimõte eeldab ka kohustust tunnustada nende aktide täielikku toimet nii kaua, kuni Euroopa Kohus ei ole tuvastanud nende õigusvastasust, ja austada nende täitmisele pööratavust seni, kuni Euroopa Kohus ei ole nende täitmist peatanud (vt selle kohta 7. juuni 1988. aasta kohtuotsus komisjon vs. Kreeka, 63/87, EU:C:1988:285, punkt 10, ja 21. septembri 1989. aasta kohtuotsus Hoechst vs. komisjon, 46/87 ja 227/88, EU:C:1989:337, punkt 64).
- 74 Täpsemalt on määruse nr 1/2003 artikli 16 lõike 1 esimeses lauses sätestatud, et kui liikmesriigi kohtud teevad ETL artiklite 101 ja 102 alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused minna vastuollu komisjoni otsusega. Artikli 16 lõige 1 ei nõua aga, et komisjoni otsus peab olema lõplik selleks, et liikmesriigi kohus oleks kohustatud seda järgima. Selle poolest erineb viidatud artikkel 16

direktiivi 2014/104 artiklist 9, millega on liikmesriikide konkurentsiasutuste otsustele tõenduslik väärtus antud ainult juhul, kui need on lõplikud. Erinevust nende kahe sätte vahel põhjendab nimelt liidu institutsioonide otsuste siduv laad.

- 75 On tõsi, et 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsuse Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800) punktis 42 leidis Euroopa Kohus sisuliselt, et selleks, et pidada majandusüksusse kuuluvat mis tahes õigussubjekti vastutavaks, on vaja, et asjaomane konkurentsieeskirjade rikkumine oleks ära toodud komisjoni otsuses, mis on muutunud lõplikuks, või autonoomselt tuvastatud asjaomasel riigisiselises kohtus, kui komisjon ei ole rikkumise toimepanemise kohta otsust teinud (vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 42). Need kaalutlused puudutavad siiski vaid kahte kõige ilmsemat võimalust, mille korral saab esitada kahju hüvitamise hagi.
- 76 Käesoleval juhul on vastupidi vaidlusele, milles tehti 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800) ja mis puudutas komisjoni lõplikku otsust, põhikohtuasjas käsitletud kahju hüvitamise hagi esitatud pärast komisjoni otsust, mis ei ole muutunud lõplikuks, sest selle peale esitati Üldkohtule tühistamishagi, ning Üldkohtu otsus on Euroopa Kohtus vaidlustatud.
- 77 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 54 ja 62 sisuliselt märkis, on komisjoni otsusel, mis ei ole veel lõplik ja milles ta tuvastab konkurentsioiguse rikkumise, siduv toime seni, kuni seda ei ole tühistatud, ning liikmesriigi kohtu ülesanne on teha sellest oma menetluses asjakohased järeldused. Kahjustatud isik võib seega tugineda niisuguse otsuse järeldustele, et põhjendada oma kahju hüvitamise hagi.
- 78 Seega, sõltumata asjaolust, kas komisjoni otsus on muutunud lõplikuks või mitte, võib alates otsuse kokkuvõtte avaldamisest *Euroopa Liidu Teatajas* ja tingimusel, et asjaomane rikkumine on lõppenud, põhimõtteliselt mõistlikult asuda seisukohale, et kahjustatud isikul on kogu vajalik teave, mis võimaldab tal esitada kahju hüvitamise hagi mõistliku aja jooksul, sealhulgas teave, mis on vajalik asjaomase rikkumisega tekitatud võimaliku kahju ulatuse kindlaksmääramiseks. Nimelt võimaldab see avaldamine üldjuhul rikkumise olemasolu konstateerida. Ühtlasi võib kahjustatud isik selle rikkumisega tekitatud võimaliku kahju ulatuse kindlaks teha selle konstateeringu ja tema käsutuses olevate andmete põhjal.
- 79 Mis puudutab küsimust, kas ELTL artikkel 102 ja tõhususe põhimõtte nõuavad aegumistähtaaja peatamist või katkestamist komisjoni uurimise ajaks, siis tuleb märkida, et nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 62, võib kolmeaastane aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema enne asjaomase ühe ja vältava rikkumise lõppu ja mida ei saa komisjoni uurimise ajaks peatada ega katkestada, saada läbi juba enne, kui menetlus komisjonis on lõppenud, ning see muudaks õiguse nõuda täielikku hüvitamist – kasutades pärast komisjoni otsuse tegemist esitatavat kahju hüvitamise hagi – ülemäära keeruliselt teostatavaks või isegi võimatuks. Aegumistähtaaja peatamine või katkestamine komisjoni uurimise ajaks on nimelt põhimõtteliselt vajalik selleks, et võimaldada kahjustatud isikul muu hulgas selle uurimise lõpus hinnata, kas on toime pandud konkurentsioiguse rikkumine, saada teada selle ulatus ja kestus ning tugineda sellele järeldusele hilisemas kahju hüvitamise hagis.
- 80 Seevastu, kuna – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 77 – kahjustatud isik võib oma kahju hüvitamise hagi põhjendamiseks tugineda sellise komisjoni otsuse järeldustele, mis ei ole veel lõplikuks muutunud, tuleb asuda seisukohale, et ELTL artikkel 102 ja tõhususe põhimõtte ei nõua, et aegumistähtaeg oleks jätkuvalt peatatud kuni komisjoni otsuse lõplikuks muutumiseni. Lisaks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 70 sisuliselt märkis, ei ole liikmesriigi kohus,

kellel küll on õigus peatada menetlus seniks, kuni komisjoni otsus muutub lõplikuks, kui ta leiab, et see on juhtumi asjaolusid arvestades vajalik, sugugi kohustatud seda tegema, kui ta ei kaldu sellest otsusest kõrvale.

- 81 Arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 51–80 esitatud kaalutlusi, tuleb tõdeda, et selline aegumiskord, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille kohaselt esiteks hakkab kolmeaastane aegumistähtaeg kulgema iga asjaomase rikkumise tõttu tekkinud iga osalise kahju suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võib põhjendatult eeldada, et ta sai teada talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud selle kahju hüvitama, ilma et oleks vaja, et rikkumine oleks lõppenud ja see isik oleks teadlik asjaolust, et asjasse puutuv tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ning teiseks ei saa seda tähtaega peatada ega katkestada ajaks, mil komisjon uurib seda rikkumist, muudab selle rikkumise tõttu tekkinud kahju hüvitamise nõudeõiguse kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks.
- 82 Järelikult tuleb jätta arvesse võtmata selle aegumiskorra need elemendid, mis on vastuolus ELTL artikliga 102 ja tõhususe põhimõttega, ja uurida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumisel ehk 27. detsembril 2016 oli möödunud see aegumistähtaeg, mis oli liikmesriigi õiguses kehtestatud ja kohaldatav põhikohtuasjas kõne all olevale olukorrale kuni selle kuupäevani.
- 83 Käesoleval juhul avaldati otsuse C(2017) 4444 (final) kokkuvõtte *Euroopa Liidu Teatajas* 12. jaanuaril 2018, mistõttu võib põhjendatult asuda seisukohale, et sel kuupäeval sai Heureka teada kogu vajaliku teabe, mis võimaldas tal esitada kahju hüvitamise hagi, kuid seda peab siiski eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima. Kui Google soovib sellele järeldusele vastu vaielda, väites, et see äriühing oli viidatud teabest teadlik ammu enne seda kuupäeva, peab ta eelotsusetaotluse esitanud kohtus tõendama, et see tõepoolest nii oli.
- 84 Lisaks nähtub otsuse C(2017) 4444 (final) artiklist 1, et põhikohtuasjas kõne all olev rikkumine algas 2013. aasta veebruaris ja et see ei olnud selle otsuse tegemise kuupäeval ehk 27. juunil 2017 veel lõppenud, kuna komisjon ei tuvastanud ka mingit Google'i tegevuse katkemist sellel ajavahemikul. Lisaks kohustas see institutsioon nimetatud äriühingut viidatud otsuse artiklis 3 lõpetama oma tegevuse 90 päeva jooksul.
- 85 Nagu kohtujurist märkis oma ettepaneku punktis 91, seisnes väidetav rikkumine vältavas tegevuses, millel oli ühtne eesmärk ja majanduslik otstarve, st paigutada ja kuvada Google'i omaenda hinnavõrdlusvahendit tema üldistel tulemustelehtedel soodsamalt, et suurendada sellesse võrdlusvahendisse liikuvat infovoogu konkureerivate hinnavõrdlusvahendite kahjuks.
- 86 Selles kontekstis tuleb aga märkida, et olenemata sellest, mis hetkest võib pidada Heurekat teadlikuks kahju hüvitamise hagi esitamiseks vajalikust teabest, olgu see hetk otsuse C(2017) 4444 (final) kokkuvõtte *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise kuupäev või sellele kuupäevale eelnenud aeg, ei saanud aegumistähtaeg hakata kulgema enne 27. juunit 2017, kuna – nagu nähtub otsuse C(2017) 4444 (final) artiklitest 1 ja 3 – põhikohtuasjas kõne all olev väidetav rikkumine ei olnud viimati nimetatud kuupäeval lõppenud. Igal juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kontrollida, milline on selle rikkumise lõppemise täpne kuupäev.
- 87 Sellest järeldub, et direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval ehk 27. detsembril 2016 ei olnud aegumistähtaeg mitte möödunud, vaid see ei olnud isegi veel kulgema hakanud.

- 88 Seega ei olnud põhikohtuasjas käsitletav olukord välja kujunenud enne selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist, mistõttu on käesoleval juhul direktiivi artikkel 10 *ratione temporis* kohaldatav. Järelikult ei tule kolmandale ja neljandale küsimusele vastata mitte ainult ELTL artikli 102 ja tõhususe põhimõtte alusel, vaid ka direktiivi 2014/104 artikli 10 alusel.
- 89 Sellega seoses tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 51–81, et niisugune aegumiskord, mida on käsitletud kolmandas ja neljandas küsimuses, on vastuolus ELTL artikliga 102 ja tõhususe põhimõttega osas, milles esiteks hakkab kolmeaastane aegumistähtaeg kulgema iga asjaomase rikkumise tõttu tekkinud osalise kahju suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võib põhjendatult eeldada, et ta sai teada talle tekitatud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, ilma et oleks vaja, et rikkumine oleks lõppenud ja kahjustatud isik oleks teadlik asjaolust, et asjasse puutuv tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ning teiseks ei saa seda tähtaega peatada ega katkestada ajaks, mil komisjon uurib seda rikkumist.
- 90 Lisaks tuleneb direktiivi 2014/104 artikli 10 lõigete 2 ja 4 selgest sõnastusest, et selline kord on ka direktiiviga vastuolus.
- 91 Täpsemalt nõuab viidatud artikli 10 lõike 4 teine lause nüüd, et kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või oma menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seotud konkurentsioiguse rikkumist, kestab aegumistähtaja peatamine vähemalt üks aasta pärast seda, kui otsus õigusrikkumise kohta on lõplikult muutunud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud.
- 92 Olgu veel meenutatud, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa direktiiv iseenesest tekitada eraõiguslikule isikule kohustusi, mistõttu ei saa direktiivile kui sellisele tema vastu tugineda. Kui õigust tugineda üle võtmata või ebaõigesti üle võetud direktiivi sättele laiendada eraõiguslike isikute vaheliste suhete valdkonnale, tunnustatakse nimelt liidu pädevust kehtestada vahetu õigusmõjuga kohustusi eraõiguslikele isikutele, samas kui tal on see pädevus üksnes valdkondades, milles tal on pädevus võtta vastu määrusi (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 76).
- 93 Samuti nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et eraõiguslike isikute vahelises vaidluses, nagu on kõne all põhikohtuasjas, peab liikmesriigi kohus vajaduse korral tõlgendama riigisisest õigust alates üle võtmata direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumisest nii, et viia asjaomane olukord kohe direktiivi sätetega kooskõlla, ilma et ta siiski tõlgendaks riigisisest õigust *contra legem* (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 77).
- 94 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et direktiivi 2014/104 artiklit 10, ELTL artiklit 102 ja tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisised õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi pädevad kohtud ja milles on ette nähtud kolmeaastane aegumistähtaeg, mida kohaldatakse liidu konkurentsieeskirjade vältava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidele ja
- mis hakkab kulgema iga sellise rikkumisega tekitatud osalise kahju suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, ilma et ta oleks saanud teada asjaolust, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ja ilma et see rikkumine oleks lõppenud, ja
  - mida ei või peatada ega katkestada ajaks, mil komisjon uurib seda rikkumist.



Lisaks on sellised õigusnormid vastuolus ka direktiivi 2014/104 artikliga 10 osas, milles need ei näe ette, et aegumistähtaeg peatub vähemalt ajani, mil möödub üks aasta kuupäevast, mil otsus selle õigusrikkumise kohta on muutunud lõplikuks.

## Kohtukulud

- 95 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

**Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral, artiklit 10, ERTL artiklit 102 ja tõhususe põhimõtet**

tuleb tõlgendada nii,

**et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi pädevad kohtud ja milles on ette nähtud kolmeaastane aegumistähtaeg, mida kohaldatakse liidu konkurentsieeskirjade vältava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidele ja**

- mis hakkab kulgema iga sellise rikkumisega tekitatud osalise kahju suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, ilma et ta oleks saanud teada asjaolust, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ja ilma et see rikkumine oleks lõppenud, ja
- mida ei või peatada ega katkestada seda rikkumist ajaks, mil komisjon uurib seda rikkumist.

Lisaks on sellised õigusnormid vastuolus ka direktiivi 2014/104 artikliga 10 osas, milles need ei näe ette, et aegumistähtaeg peatub vähemalt ajani, mil möödub üks aasta kuupäevast, mil otsus selle õigusrikkumise kohta on muutunud lõplikuks.

Allkirjad